

Словачка ће наредне године добити први од два транспортна авиона C-27J Spartan, плаћених 69 милиона евра. Авион су на аеро-митингу представили припадници Румунског ваздухопловства.

С АЕРО-МИТИНГА У СЛОВАЧКОЈ

ПРАЗНИК ДОБРОГ ЛЕТЕЊА

После раздруживања са Чешком и напуштања Варшавског пакта, за Словачку је наступио период приближавања западноевропским савезима, који је подразумевао и реформу система одбране. Реформа се, пре свега, огледала у знатном смањењу војних ефектива и укидању војног рока. Демилитаризација друштва, ипак, није значила напуштање свих традиција и одрицање од чињенице да народ воли и поштује војску и при том за њу одваја око 800 милиона евра годишње. С обзиром на висок ниво националне техничке културе и карактер интересовања, одлучено је да се војска и систем одбране представе народним масама на аеро-митинзима, који данас имају и значајан комерцијални карактер.

Прве аеро-митинге Словачка је организовала још током деведесетих година на међународном аеродрому у Братислави, који су се до 2004. сваких неколико година одржавали на међународном аеродрому „Милан Растислав Штефанек“. Након тога, аеро-митинзи су премештени на неколико локација широм Словачке (Слиач, Плештани, Очова). Десетине хиљада посетилаца потврдили су претпоставку да је то добра прилика за промоцију ваздухопловства и војске у целини, али и за разне врсте комерцијалних делатности – од продаје ваздухопловне технике до продаје аутомобила, туристичких аранжмана, хране, пића...

Реновирањем главног словачког војног аеродрома „Слиач“, које је завршено 2011. године, створили су се услови за прерастање аеро-митинга у традиционални годишњи догађај. На тај начин, SIAF (Slovak International Air Fest) се по пети пут заредом организује на овом аеродрому, који се за војне потребе користио још пре Другог светског рата. У историји Словачке запамћен је под именом „Tri Duby“ (Три храста) и на њему је током Словачког националног устанка 1944. године лоцирала устаничка авијација. Аеродром је интензивно коришћен и за успостављање ваздушног моста са савезничким снагама.

Интересантан податак представља и чињеница да су као део словачких устаничких јединица летели и пилоти Југословенског краљевског ваздухопловства (а касније РВ и ПВО) Арсеније Бољевић и Сава Пољанец. Њима је, на аеродрому „Слиач“, октобра прошле године постхумно додељено још једно признање словачког народа, постављањем спомен-плоче на самом аеродрому. Ти врхунски пилоти учествовали су и у одбрани Београда 6. априла 1941. године.

ПЕТИ SIAF

За разлику од осталих централноевропских држава, Словаци велике међународне аеро-митинге одржавају сваке године, тако да је овогодишњи SIAF у Слиачу пети за

Словачка је место у којем се негује традиција великих ваздухопловних манифестација. Последња у низу је Словачки међународни ваздухопловни фестивал (SIAF – Slovak International Air Fest), који се пету годину заредом одржава на аеродрому „Слиач“ у централној Словачкој. Овогодишњу манифестацију, на којој је учествовало 14 земаља, посетило је више од 140.000 људи.

редом. Организацију аеро-митинга воде цивилне агенције, које за то право конкуришу на јавном тендеру. Овогодишњи аеро-митинг организовала је „Slovenska Letecká Agentúra“, агенција из Банске Бистрице. Помоћ су пружили Министарство одбране, Министарство унутрашњих послова, Министарство саобраћаја и регионалног развоја, локална самоуправа и многи други. Бројни индустријски и комерцијални партнери помогли су у стварању слике да је SIAF 2015 и својеврстан сајам, имајући у виду бројност, разноликост и карактер штандова. Међутим, и поред мноштва профитабилних спонзора, цена дневне улазнице била је 13 евра. То није спречило љубитеље ваздухопловства и војне технике да у великом броју „нагрну“ на капије војног аеродрома „Слиач“.

Званичне статистике говоре да је аеро-митинг, одржан 29. и 30. августа ове године, посетило више од 140.000 људи! Испунити очекивања овако великог броја људи није било лако, због чега су се организатори потрудили да доведу свет-

ске атракције попут акро-група „Frecce Tricolori“ и „Patrouille de France“, чији је наступ увек празник за очи, било да их гледају професионални ваздухопловци или лаици.

Друга „карта“ на коју је организатор одиграо била је национални блок у којем домаће ваздухопловство представља своје способности али и нове ваздухоплове којима се опрема. У том смислу, овогодишњи SIAF приказао је низ новитета. Први новитет су девет хеликоптера УН-60М, који ће заменити времешне Ми-17. Уговор вредан 261 милион УСД обухвата и логистички пакет, а прве посаде већ су на корак до преобуке. Према наводима министра одбране, хеликоптери ће бити испоручени до 2019. године, а рок за њихову исплату је 2024. година.

Значајна набавка су и два транспортна авиона С-27J Spartan, који ће почев од 2017. године заменити два Ан-26 у словачком ваздухопловству. Уговорна вредност два авиона је 69 милиона евра. За исти авион одлучили су се и Румунија, Бугарска и Грчка, док су главног такмаца С-295 ода-

Мађарски акробата Золтан Вереш демонстрирао је на авиону МХС врхунску технику пилотирања летећи на екстремно малим висинама лета

Швајцарска акро-група PC-7 Team одушевила је публику прецизним формацијама и атрактивним фигурама

брали Пољска и Чешка. Најинтересантнија аквизиција је свакако замена авиона МиГ-29 шведским „грипенима“, са чиме се калкулише већ дуже времена. У том смислу осмишљено је и учешће шведске компаније SAAB, као главног спонзора аеро-митинга, са све атрапама, типским поставкама у хангарима, интерактивним презентацијама и сл. Међутим, квар авиона првог дана аеро-митинга и његов изостанак из летачког програма, покварио је целокупан утисак и гледаоцима и шведској делегацији високог нивоа.

Ситуација је поправљена другог дана када је „грипен“ двоседе варијанте извео планирани програм. У помоћ је такође позван пар чешких „грипена“ из базе Часлав, који су током програма поздравили публику ниским прелетом. Овакав развој догађаја подстакао је наредних дана расправу у словачкој штампи око новог ловачког авиона, са општим закључком да и поред исказане намере, прича око „грипена“ још није готова ствар.

ШВАЈЦАРСКА ПРЕЦИЗНОСТ

Највећу пажњу публике, по обичају, привлаче најбучнији војни ваздухоплови врхунских перформанси и акро-

Јуришни авиони Ил-10 произведени су по лиценци у Чехословачкој у великом броју примерака под знаком Avia B-33. На SIAF 2015 представљен је један од четири сачувана примерка.

групе. По томе се није разликовао ни овај аеро-митинг. Ове две специфичне категорије наступа најбоље су спојили Швајцарци чији је наступ започео заједничким прелетом групе састављене од ловца F/A-18C Hornet и деветочлане акро-групе турбоелисних авиона Pilatus PC-7. Први се од групе, на пуном форсажу одвојио Hornet и започео дванаестоминутни програм. Изузетна прецизност пилота у одржавању елемената, нагле промене правца кретања авиона са великим G преоптерећењем, неуобичајена фигура „квадрат“, те рискантан приказ неуобичајених маневара попут спиралног кретања на великим нападним угловима и малим брзинама, одушевили су публику, а нарочито стручњаке.

Одмах по завршетку овог програма, на сцену је ступила швајцарска акро-група PC-7 Team на црвено бело обојеним авионима. Ова акро-група постоји од 1987. године и наступа углавном у Швајцарској. Чине је пилоти чији је основни тип авиона F/A-18C Hornet. Премда су, неправедно, у сенци друге швајцарске акро-групе Patrouille Suisse, чињеница је да овај пилотски састав из свог авиона извлачи максимум. Програм се из године у годину осавремењава, наступ је праћен одговарајућим музичким нумерама, уграђени су и генератори дима, а пилоти солисти не либе се ни да авион уведу у фигуру ковит са пет окрета који завршавају на минималној висини.

Нарочиту пажњу гледалаца привукао је и „двобој“ локалних комшијских ривала, пољског и словачког пилота

на авионима МиГ-29. Премда различито конципирани, оба програма демонстрирала су „бруталну“ снагу авиона и мотора, маневарбилност авиона и толеранцију пилота на знатна G преоптерећења. Ради атрактивности, у оба приказа употребљени су ИЦ топлотни мамци. Премда су мишљења подељена, по личном мишљењу аутора текста, пољски наступ био је атрактивнији и изведен у мањем простору, ближе публици. Помало неуобичајено, пољски пилот започео је наступ увлачењем трапа на само метар висине, а затим из бришућег лета, на пуном форсажу превео у вертикално пењање са избацивањем светлосних бакљи.

Пољско ваздухопловство, иако снажно оријентисано ка НАТО-у, и даље је једно од највећих корисника МиГ-29 и ловаца-бомбардера Су-22. Склоност ка МиГ-29 рефлектована је форсирањем сјајног демо-тима управо на овом авиону. Због критика, ове године напослетку је формиран и демо-тим на авионима F-16 Block 52+, које Пољска користи од 2006. године.

Динамику и разноврсност програма употпунио је и белгијски F-16AM са стандардно сјајним програмом на ефектно обојеном авиону, са шемом бојења која се мења на годишњем нивоу.

Пажњу публике привукао је и легендарни Золтан Вереш, један од најбољих светских пилота акробата на авиону MXS. Овај пилот, са искуством од 19.000 сати налета на 120 типова авиона, укључујући и ловце МиГ и Боингове лајнере, програм је извео на екстремно малим висинама и

ВАЗДУХОПЛОВНЕ СНАГЕ

Распад заједничке државе 1993. године имао је знатне последице на новоформирано Чешко и Словачко војно ваздухопловство. Тако је, примера ради, заједничко Чехословачко ваздухопловство 1987. године бројало 56.000 људи и располагало са око 500 борбених ваздухоплова. Словачко ваздухопловство данас има нешто више од 3.000 људи и користи око 20 млазних авиона типа МиГ-29 и Л-39, три транспортера Ан-26 и седам Л-410. Чешко ваздухопловство представља већу формацију са око 5.000 људи и приближно 100 оперативних ваздухоплова.

један је од ретких на свету који поседује ауторизацију да авионе приказује практично на свим жељеним висинама. На тај начин, гледаоци су могли да виде како се MXS у лећном лету појављује иза стабала насупрот писте или ваљак у којем су крила једва два метра удаљена од земље. Иначе, овај авион је специјално прављен за врхунске акробатске пилоте: тежак је свега 560 килограма, а снага мотора износи 350 KS. У потпуности је израђен од композита, лети максималном брзином од 426 km/h, око уздужне осе се окреће брзином од 420 степени у секунди, а конструкција трпи оптерећења од невероватних +12/-12 G!

Веома интересантне наступе имали су и аустријски млазни трејнер SAAB 105OE, домаћи L-39 и чешки L-159, хеликоптери Bell 429, белгијски A109 и Ми-17 из словачког СТС. Осим поменутих Италијана и Швајцараца, запажен наступ имала је и пољска акро-група на авионима PZL-130 Orlik и љубимци домаће публике „Očovski Vačovia“, који су летели у групи од четири једрилице L-23 Blanik. Француска акро-група „Patrouille de Franc“ наступила је само другог дана аеро-митинга.

Посебан ужитак за љубитеље ваздухопловне историје представљало је појављивање америчког ловца из Другог светског рата Mustang P-51D. Приказан летачки програм на овом олдтајмеру одушевио је све присутне гледаоце, који су се дивили вештини пилота који није штедео мустанга произведеног пре 70 година. Наступ олдтајмера употпуњен је на статичком делу изложбе где су ваздухопловни

НАГРАДЕ

Награда организатора за најлепши приказ у ваздуху добила је група PC-7 Team и F/A-18, а за најбољи приказ војног ваздухоплова награђен је капетан пољског ваздухопловства Адриан Ројек на авиону МиГ-29. Организатор је наградио и посаду словачког полицијског хеликоптера Bell 429, као и пилота олдтајмера Mustang P-51D.

ентузијастички приказали реплику авиона Spitfire на којем је током рата летео познати чехословачки пилот Ото Шмик. Поред овог ловца, приказан је и штурмовик Ил-10/Авиа Б-33, унапређена верзија Ил-2, који је по лиценци израђиван у ЧССР.

На статичком делу изложбе приказани су немачки борбени хеликоптер Tiger, аустријски школски авион SAAB 105OE, пољски средњи транспортни авион CASA C295, немачки ловац-бомбардер Tornado, олдтајмер L-29 Delfin и лаки транспортни авион L-410UVP.

Прилику да се на статичком делу прикажу имали су и представници других родова Словачке војске, који су представили најсавременију борбену технику. Своју делатност приказале су и друге државне институције, попут царине.

ЕВРОПСКИ АЕРО-МИТИНГ

За разлику од других великих аеро-митинга на овим просторима, словачка манифестација имала је изразито европски карактер, из чијег је шаблона искочило само појављивање америчких ловаца F-15C у статичком делу изложбе. И из самог летачког програма провејавала је идеја европског савезништва у којем заједнички лете британски Hawk, чешки L-159 и словачки L-39, румунски C-27J и словачки Ан-26, те аустријски Blachawk и домаћи Ми-17, без обзира на примарни циљ промоције модернизације словачког војног ваздухопловства.

Лепа слика коју су оставили домаћини својом добром организацијом и интересантним програмом вероватно ће омогућити да овај аеро-митинг настави са традиционалним једногодишњим одржавањем, што заиста представља амбициозан комерцијални и организациони подухват. ■

Славиша ВЛАЧИЋ

На стајанци авиона који су учествовали у летачком програму било је веома динамично. На слици британски Hawk.